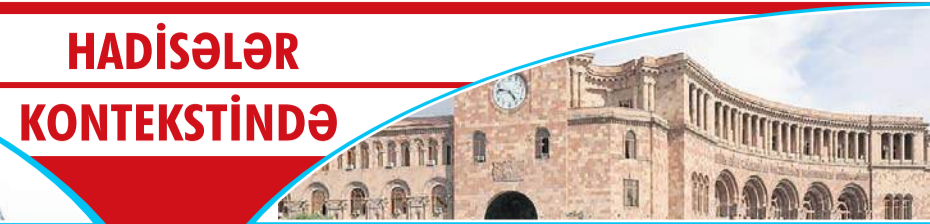

HADİSƏLƏR KONTEKSTİNDƏ

Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımızın öz doğma torpaqlarına qayıtmaq arzusu və hüququ haqlı və ədalətli bir istəkdir. Bu, həm insan hüquqlarının qorunması, həm də tarixi ədalətin bərpası baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Qərbi azərbaycanlılar əsrlər boyu həmin torpaqlarda yaşamış, mədəniyyətlərini və ənənələrini qoruyub saxlamışlar. Ancaq onlar XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq müxtəlif illərdə məcburi şəkildə öz yurd-yuvalarından köçürülmüş, ağır işgəncələrə məruz qalmışlar. XX əsrdə Ermənistanın kütləvi deportasiyanın 3 əsas mərhələsi var: 1918-1920-ci illərdə azərbaycanlı əhalinin soyqırımının və azərbaycanlıların Ermənistanın deportasiyasının əsas səbəbi ermənilərin "böyük Ermənistan" yaratmaq xülyəsi idi. 1948-1953-cü illərdə Sovet hakimiyyəti dövründə azərbaycanlıların Ermənistanın köçürülməsi davam etmişdir. Bu proses xüsusilə də İkinci Dünya müharibəsindən sonra güclənmiş və SSRİ-nin süqutuna qədər daimi tendensiya şəklini almışdır. Azərbaycanlıların Ermənistanın deportasiyasının sonuncu və öz miqyasına və icra üsullarına görə ən dəhşətli mərhələsi 1988-1991-ci illərdə olmuşdur.

Tarixi torpaqlarımızın əsl sahibləri gec-tez öz yurdlarına dönəcəklər

1948-1953-cü illərdəki deportasiyadan fərqli olaraq, o, Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları irəli sürməsi ilə eyni vaxta təsadüf etmişdi və buna görə də ağırlığı ilə fərqlənirdi. Vəziyyətin azərbaycanlılar üçün ağırlığı bununla bağlı idi ki, deportasiya azərbaycanlıların yaşadığı torpaqların tarixən ermənilərə məxsus olması iddiasına hüquqazidd əməllərlə haqq qazandırmaq istəyən Ermənistan inzibati və hüquq-mühafizə orqanlarının bilavasitə iştirakı ilə həyata keçirilirdi.

Qərbi azərbaycanlıların öz doğma torpaqlarına qayıtmaq hüququnun təmin edilməsi beynəlxalq hüququn tələblərinə uyğun olmalıdır. Azərbaycan dövləti və cəmiyyəti bu məsələdə soydaşlarımıza dəstək göstərir və onların hüquqlarının bərpası üçün çalışır. Qərbi azərbaycanlıların öz torpaqlarına qayıdışı həm də bölgədə sül-

hün və sabitliyin təmin olunmasına, xalqlar arasında qarşılıqlı etimadın bərpasına xidmət edə bilər.

Bu məsələnin beynəlxalq platformalarda da qaldırılması, müvafiq beynəlxalq qurumlar tərəfindən dəstəklənməsi vacibdir.

Xatırladaq ki, Prezident İlham Əliyev 2022-ci il dekabrın 24-də Qərbi Azərbaycan İcmasının inzibati binasında yaradılan şəraitlə tanış oldu və bir qrup ziyalı ilə görüşdü. Bu, ölkə rəhbərinin Qərbi Azərbaycan məsələsinə və soydaşlarımızın hüquqlarının müdafiəsinə olan böyük diqqət və dəstəyinin əyani göstəricisi idi. İnizibati binanın istifadəyə verilməsi Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımızın birliyinə, mədəni irsini və hüquqlarının qorunması məqsədilə atılan mühüm addım kimi qiymətləndirilir.

Dövlətimizin başçısı mərasimdə çıxış edərək, Qərbi azərbaycanlıların doğma torpaqlarına qayıtmaq hüququnu və bu hüququn beynəlxalq səviyyədə müdafiə edilməsinin vacibliyini vurğuladı. Ölkə rəhbəri Azərbaycanın bu məsələdə prinsipial mövqeyini bir daha təsdiq edərək, Qərbi Azərbaycan İcmasının fəaliyyətini və onun gələcəkdə dövlətin ictimai və siyasi həyatında daha fəal rol oynayacağını qeyd etdi.

Qərbi Azərbaycan İcması daim soydaşlarımızın haqq səsinin beynəlxalq platformalarda eşidilməsi üçün fəal çalışır. İcma Azərbaycanın haqlı mövqeyini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün beynəlxalq qurumlarla əməkdaşlıq edir və müxtəlif konfranslarda, seminarlarda iştirak edir. Bu platformalarda da Qərbi azərbaycanlıların öz yurd-yuvalarına qayıtmaq hüququnun beynəlxalq hüquq prinsipləri əsasında tanınması və dəstəklənməsi üçün müvafiq addımlar atılır. İcma həmçinin, soydaşlarımızın üzləşdiyi məhrumiyətləri və tarixi ədalətsizlikləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün media və diplomatik kanallardan da istifadə edir.

Ermənistan və bəzi Qərb dairələrinin Qərbi azərbaycanlıların doğma torpaqlarına geri dönüş məsələsinə laqeyd yanaşması və ya bu istiqamətdə səy göstərməməsi ciddi narahatlıq doğurur. Bu, həm beynəlxalq hüquq normalarına, həm də insan haqlarının qorunmasına ziddir. Qərbi azərbaycanlıların öz yurdlarına qayıtmaq hüququ beynəlxalq səviyyədə tanınmalı və dəstəklənməlidir, lakin Er-

mənistanın və bəzi Qərb dairələrinin bu məsələdə passiv mövqeyi prosesin ədalətli həllinə mane olur. Onlar daha çox öz xoşları ilə Qarabağı tərks etmiş ermənilərin geri dönüş məsələsinə gündəmə gətirir, 30 ildən artıq Qarabağda fəaliyyət göstərmiş qondarma rejimin fiqurlarına dəstək göstərirlər. Ötən gün ləğv edilmiş separatçı rejimin sonuncu başçısı Samvel Şahramanyan və digərləri Qarabağ ermənilərinə müraciət edərək sərsəm bəyanatlar səsləndiriblər. Samvel yenidən tərribatçı iddialarından danışıb. O hələ də hansısa statusla Qarabağa qayıtmaq ümidlərini itirmədiklərini deyib, hətta yenedən işğalçı planlarında bəhs edib. Buna cavab olaraq Qərbi Azərbaycan İcması yaydığı bəyanatda bildirib ki, Qərbi Azərbaycan İcmasının Ermənistanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü təhdid etmədiyi halda, özünü "mühacirətdə olan hökumət" kimi qələmə verən qondarma rejimin tör-töküntülərinin, Ermənistanın sabiq xarici işlər nazirinin rəhbərlik etdiyi "repatriasiya komissiyası"nın Ermənistanda belə rahat fəaliyyət göstərməsi qəbul edilməzdir. Ermənistan bu təhlükəli siyasətdən əl çəkməyə, onda Azərbaycan Respublikasında mühacirətdə olan Qərbi Azərbaycan hökumətinin təsis edilməsi istiqamətində işlərə başlanacaq və bu xüsusda, ilk olaraq yeni seçilmiş parlamentdə "Qərbi Azərbaycana qayıdış" komissiyasının yaradılması məqsədilə Milli Məclisə müraciət ünvanlanacaq.

Qərbi azərbaycanlıların öz torpaqlarına qayıtması üçün sistemli yanaşmanın tətbiqi zəruridir. Belə bir yanaşma prosesin daha effektiv və ədalətli şəkildə həyata keçirilməsini təmin edir, həm də beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq insanların hüquqlarının bərpasına nail olmağa kömək edir. Qərbi azərbaycanlıların hüquqlarının tanınması və qayıdış prosesinin dəstəklənməsi üçün beynəlxalq ələmdə dəstək qazanmaq məqsədilə məqsədyönlü diplomatik səylər göstərməlidir. Bu istiqamətdə xüsusilə BMT, ATƏT və digər beynəlxalq təşkilatların

həm də Qərbi azərbaycanlıların haqq səsinin beynəlxalq səviyyədə eşidilməsinə ciddi töhfə verə bilər. Bu məsələdə Qərbi Azərbaycan mühacir hökumətinin yaradılması da istisna edilməməlidir. Bu gün mühacirət hökumətinin yaradılması Qərbi Azərbaycan torpaqlarının unudulmaması və oradan qovulan soydaşlarımızın hüquqlarının bərpası üçün müsbət rol oynaya bilər.

Qərbi Azərbaycan mövzusu ilə bağlı **Aydın Mirzəzadə** deyib:

- Hər kəsə məlum olduğu kimi, Qərbi Azərbaycan bizim tarixi torpaqlarımızdır. Zaman-zaman, ən son isə ötən əsrin 80-ci illərin axırında həmin torpaqlarda yaşayan soydaşlarımız məcburi şəkildə, deportasiya yolu ilə oradan çıxarılıblar. Bu gün Qərbi azərbaycanlıların öz dedə-baba ocaqlarına qayıtmaq hüququ var və heç kəs bunun qarşısını ala bilməz. Bu istiqamətdə dövlət və cəmiyyət tərəfindən bütün işlər görülür. Cənab Prezident dəfələrlə öz çıxışlarında həmvətənlərimizin indiki Ermənistan ərazisinə qayıtmasına daim dəstək olacağını bildirib. Artıq 2 ildir ki, ölkəmizdə Qərbi Azərbaycan İcması fəaliyyət göstərir. Bu qurum intensiv olaraq beynəlxalq təşkilatlarla əlaqə yaradır, Qərbi azərbaycanlıların qayıdışını təmin etməyə çalışır. Bununla bağlı cəmiyyətimizdə də böyük maarifləndirmə işləri aparılır. Ermənistan isə bu gün bu mövzunu ört-basdır etməyə çalışsa da, bu məsələni müzakirə etmək istəməyə də, tarixi ədalət azərbaycanlıların tərəfindədir. Bir gün biz o torpaqlara geri qayıdacağıq. Əlbəttə ki, bu istiqamətdə görülən işlər nə vaxtsa öz nəticəsini verəcək. Bu gün əsas məsələlərdən biri sülh müqaviləsinin bağlanması və Ermənistanın Azərbay-

ləri gec-tez yurdlarına dönüblər. Azərbaycanlılar indiki Ermənistan adlanan dövlətə qayıtmalı, orada yaşayıb yaratmalıdırlar və öz mədəniyyətlərini orada inkişaf etdirməlidirlər. Düşünürəm ki, Ermənistan nə vaxtsa buna razı olmağa məcbur qalacaq.

Politoloq Oqtay Qasımov bildirib ki, Qərbi Azərbaycandan vaxtilə deportasiya edilmiş şəxslərin öz doğma torpaqlarına qayıtması Azərbaycan dövlətinin qarşısında duran əsas məsələlərdən biridir. Amma həm ermənilər, həm də onların havadarları Qarabağ erməniləri məsələsi üzərinə manipulyasiya edərək Azərbaycana təzyiq etməyə çalışırlar.

Azərbaycan da haqlı olaraq Qərbi azərbaycanlıların məsələsinə gündəmə gətirir və onların öz doğma torpaqlarına ləyaqətli qayıdışını təmin etməsini Ermənistan qarşısında şərt qoyur. Əlbəttə, bu istiqamətdə artıq müəyyən işlər görülür. Belə ki, Qərbi Azərbaycan İcması fəaliyyətə başlayandan sonra onun fəaliyyət istiqamətləri çoxşaxəli bir hal alıb. Qərbi azərbaycanlıların məsələsi barədə BMT-də təmsil olunan dövlətlərin nümayəndələri məlumatlandırılıb və bəyanatları təşkilatda rəsmi sənəd kimi yayılıb. Bundan başqa, onların məsələsi Azərbaycan-Ermənistan arasında vasitəçilik etmək istəyən dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin diqqətinə çatdırılıb. Təbii ki, məsələ bununla da kifayətlənməməlidir. Soydaşlarımızın öz yurdlarına qayıtması ilə bağlı müxtəlif istiqamətdə işlər aparılmalıdır. Bu, həm informasiya sahəsində, həm də siyasi sahədə olmalıdır. Eyni zamanda ictimai fəallıq da burada əsas rol oynamalıdır. Parlamentdə bununla bağlı komissiya yaradılmasına gəlincə, deyə bilərəm ki, bu mümkündür. Lakin şərtlərdə Azərbaycan dövlətinin marağına nə qədər cavab verib-verməyə-

diqqəti çəkilməlidir. Sistemli yanaşma Qərbi azərbaycanlıların doğma torpaqlarına qayıtmasını sadəcə bir istək və ya arzudan çıxarıb, gerçəkləşməsi mümkün olan strateji bir hədəfə çevirmək üçün vacibdir. Bu yanaşma, həm Azərbaycanın milli maraqlarının qorunmasına,

cana olan ərazi iddiasından əl çəkməsidir. Bunun üçün də Ermənistan konstitusiyaya dəyişikliyinə getməlidir. Belə olduğu təqdirdə iki ölkə arasında münasibətlər düzələ bilər. Tarix boyu ayrı-ayrı dövlətlər arasında daim belə məsələlər olub. Sonda isə öz tarixi torpaqlarının əsl sahib-

cəyindən asılı olan məsələdir. Təbii ki, biz elə addımlar atmalıyıq ki, bundan dövlətimizə qarşı istifadə edilməsin və bütün bu məsələlər ciddi şəkildə ölçülüb-biçilsin.

Musa BAĞIRLI,
"Respublika".